№ 33 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 13 **1903** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 13 № 33

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը պատիւ ունի յայտնել, որ սոյն փետրվարի 14-ին կատարվելու է Վանքի մայր եկեղեցում դպրոցի երջանկայիշատակ հիմնադիր

ՆԵՐՍԷՍ Ե ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

հոգեհանգիստը։
Դպրոցի սովորական տարեկան հանդէսը լինելու է մայիսին։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թատրոնի գործը առաջիկայում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Չինական պատեր. Թուրք գրողները և նրանց մեկենասները. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գերմանիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Ժողովրդի ձայնը։

ԹԱՏՐՈՆԻ ԳՈՐԾԸ ԱՌԱՋԻԿԱՅՈՒՄ

—Վերջացաւ հայոց ներկայացումների սեզօնը։ Խումբը այսօր տալիս է իր վերջին ներկայացումը և դրանով փակվում է գործունէութիւնը մինչև աշուն։ Դերասանները կը ցրվին զանազան քաղաքներ, սպասելով մինչև որ կը ստանան հրաւէր եկող սեզոնի համար։

Այս տարվայ հայոց թատրոնական ներկայացումները ակներև էին այն կանոնաւոր կազմակերպութեան, որ պէտք է ունենար հայոց թատրոնական բեմը ապագայում։ Նախորդ անգամ չդնելով վրա, մենք կարող ենք ասել, որ թէև մանաւանդ ներկայացումները ունեին պակասութիւններ ու թերութիւններ, այնու ամենայնիւ ընդհանրապէս նրանք այնքան գոհացուցիչ և աջող էին, այնքան բաւարար, որ կարելի է համարել այդ սկիզբը լաւ գրաւական յաջորդ տարիների համար։ Հանդէս բերվեցին նոր պիեսներ, որոնք հետաքրքրեցին հանդիսականներին. ուշք էր դարձրված դեկորացիաների վրա, որոնց համար նպաստաւոր էր և այն թատրոնը, ուր տրվում էին հայոց ներկայացումները. որոշ կազմակերպութիւն էր ստացել բեմիխեօրական մասը. կարգ ու կանոն էր հաստատված թատրոնում և առ միշտ վերացված էր տոմսակներ ուղարկելու և բաժանելու վատ սովորութիւնը, որ դեռ մնացել էր մեզանում։

Մենք մի քայլ առաջ գնացինք։ Այդ անկասկած է։ Բայց մանրամասնութիւնների վերաբերութեամբ մենք շատ նկատողութիւններ ունենք անելու։ Պիեսների ընտրութեան մասը անբաւարար էր լեզուի և ամբողջ վերաբերութեամբ. գլխաւորապէս շատ դէպքերում չը գիտէին իրանց դերերը և յոյսը դրած էին յուշարարի վրա. գրիմի բաժինը կատարելապէս չէր համապատասխանում բեմական պահանջներին և կոստիւմը, կամ նրա աւելորդութիւնը. գլխաւորապէս մէջ կային այնպիսի թերութիւններ, որոնք աչքով էին ընկնում մի քանի դերասանների անուշադրութիւնը և դուր վերաբերմունքը դէպի իրանց գործը։

Այդ պակասութիւնները պէտք է ուղղել այսուհետև, ժամանակը մեծ ուշադրութիւն դարձնելով թատրոնական ռեպերտուարը հարստացնելու վրա, որով կարելի է ջերմ պահպանել հասարակութեան համակրութիւնը դէպի բեմը։

Սակայն մի մեծ հոգս մնում է հրապարակի վրա։ Դա թատրոնական ներկայացումներից առաջացած դրամական միասների կամ պակասների խնդիրն է, ամբողջ սեզօնի տւած դէֆիցիտի խնդիրը։ Այդ կողմից ցանկալի է, որ ունեւոր մարդիկ օգնութեան գան դրամատիրական ընկերութեան և թեթևացնեն այն ծանր բեռը, որ հայոց ներկայացումների գործը բարձում է թատրոնի գաղափարի պաշտպանների վրա։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐ

(Վերջ)

Վէլիչկօի պատասխանի առիթով դարձեալ «Новое Время»-ի մէջ մի նամակ տպեց պ. Խ. Վերմիշեան։ Նամից դուրս է գալիս, որ նա էլ կամեցել էր ներկայ լինել Վէլիչկօի դասախօսութեան և նոյնպէս մերժում էր ստացել։

Ինձ էլ չը թոյլ տալու պատճառը—գրում է պարոնը—երևի նոյնպէս թաքնված է այն հանգամանքի մէջ, որ ես պատկանում եմ հայ ազգութեան։

Պ. Վէլիչկօի բացատրութիւնները հազիւ թէ բաւականաչափ հիմնաւոր համարվեն։ Ի հարկէ, ձևականապէս Ռուսաց Ժողովարանը քաղաքական հիմնարկութիւն չէ, ոչ էլ դատարան։ Բայց Ռուսաց Ժողովարանը է հասարակական հիմնարկութիւն, որ միացնում է ռուս մարդկանց յայտնի գաղափարներին ծառայելու հողի վրա։ Ժողովարանի մէջ ձևակերպվում է հասարակական կարծիք, մշակվում են հայեացքներ այս կամ այն ազգութեան մասին։ Այն հանգամանքը, որ այդ Ժողովարանը ունի 1500 անդամ, վկայում է որ նա արագ աճում է և ունի որոշ աջողութիւն, որ տալիս է Ժողովարանին ազդեցիկ նշանակութիւն։ Բոլորովին վէճի չենթարկելով, որ ռուս մարդիկ իրաւունք ունեն հանգիստ նստել իրանց շրջանում՝ ես իբրև հայ ինձ պարտաւոր համարեցի խնդրել ռուս մարդկանց, որ նրանք լսեն և մեզ, հայերիս, այն դէպքերում՝ երբ խօսում են և դատում են մեր մասին։ Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ կատարելապէս ռուս մարդկանցից է կախված ընդունել մեր խնդիրքը կամ մերժել։ Բայց յամենայն դէպս մեզ պէտք էր ուղիղ և որոշ պատասխան տալ, չը պատճառաբանելով բնակարանի փոքրութիւն ու նեղութիւնը։ Եւ թէ բանից դուրս կը գայ, որ ամբողջ Պետերբուրգում չը կայ մի հատ հայ, որ արժանի լինէր մուտք գործելու Ռուսաց Ժողովարանը, այն ժամանակ ինքն ըստ ինքեան ռուս հասարակութեան աչքում կը պարզվէր պ. Վէլիչկօի այն խօսքերի իսկական արժէքը, թէ կովկասեան հարցերի մշակման նա մօտենում է «առանց նախապաշարմունքի և առանց խիստ արտայայտվող անհամերաշխ ազգայնամոլութեան»։

Բայց պ. Վերմիշեան իզուր էր կարծում թէ միայն հայերն են, որ չեն կարող մտնել Ռուսաց Ժողովարանը։ «Новое Время»-ի միւս համարում տպվեց հետևեալ նամակը.

Պ. Խմբագիր. Ես էլ նոյնպէս, ինչպէս պ. Մ. Լազարևը, կովկասեան յայտնի հերոսի որդին, ուզեցայ ներկայ լինել Վէլիչկօյի զեկուցման Ռուսաց Ժողովարանում իբրև հիւր։

Բայց ինձ էլ չընդունեցին, ասելով թէ այդ զեկուցման կարող են ներկայ լինել միայն այնպիսի մարդիկ, որոնց դասախօսը որևէ պատճառով հրաւիրելու արժանի է համարում։

Ես Կովկասի ոչ մի ազգութեան չեմ պատկանում. ես մի ռուս մարդ եմ, մանկութիւնից շատ լաւ ճանաչում եմ Կովկասը ոչ միայն պատմական, աշխարհագրական և ազգագրական և այլն տեսակէտից, այլ և գիտեմ նրա լեզուներն էլ։ Ինչպէս բացատրել պ. Վէլիչկօի զեկուցումների այսպիսի բնաւորութիւնը։ Եւ մինթէ Ռուսաց Ժողովարանը դարձել է մի ընտանեկան բնակարան։

Կ. Միխայլով

Մենք մեր կողմից չենք առաջարկի այդպիսի հարցեր։ Նամակները բաւական պարզում են ամեն ինչ։ Թիֆլիսում էլ Վէլիչկօն, չը նայած որ Պառնասի զաւակ է, հրապարակախօս է, վերջապէս գրող է, սիրում էր, որ միայն ինքը խօսէ, խօսէ ինչ ուզում է ինչքան ուզում է. պատասխաններ, հակաճառութիւններ չէ ընդունում այդ գրչի մարդը։ Այդպէս են և նրա միւս համախոհ օտարակերները—Կօմարով, Սուվօրին, Գրինգմութ և այլն։ Բնական է ուրեմն, որ Ռուսաց Ժողովարանը ամփոփվեց չինական պատերի մէջ։ Բոլոր հարցերի վերաբերմամբ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆԸ...

(Նամակ Ախալքալաքից)

Թիֆլիսի կօնսիստորիան յանկարծ գտել է, որ Ախալքալաքի գաւառից այլ ևս չէ ստացվում այնքան հռչակված բուրայի, անուշահոտ «կովաիւղը»։

Այդ ինչպէս է, որ առաջ, երջանիկ ժամանակներում, գործակալ քահանաների օրով, այնքան «կովաիւղ» էր ստացվում, իսկ հիմա չը կայ։

Ի հարկէ, մեղաւորը գործակալ վարդապետն է։

Ուրեմն պաշտօնանկ անել, հեռացնել նրան 24 ժամում, մանաւանդ, որ նա վիճակային արդիւնքներից մի փոքր գումար գործադրել է վարդապետի բնակարանի և գործատան անհրաժեշտ կահկարասիքի համար (չը նայած, որ այդ չընդունված ծախսը նա հիմա իր վրա է վերցնում)։

Խեղճ ուղտեր և մժղուկներ. ձեր մասին միայն հոգացողներ չը կան...

Եւ ահա մէկը միւսի ետևից պաշտօնական թղթեր են թռչում «կովաիւղի» նման պատկառելի գործի և վարդապետին հեռացնելու մասին։

Ապա գալիս է Ախալցխայի հոգևոր կառավարութեան անդամներից մէկը, մի քահանայ, որ գործերը ստանայ և յանձնէ նախկին գործակալ քահանային։

Այդ բանի մասին իսկոյն շշուկ է ընկնում հասարակութեան բոլոր խաւերի մէջ։

Եօթը հոգուց բաղկացած պատգամաւորութիւն է գնում եկւոր քահանայի մօտ, որ ճիշդը իմանալուց յետոյ՝ խնդրին, ուր հարկն է, որ վարդապետին թողնեն իր պաշտօնում։ Բայց այդ քահանան անխոհեմութիւն է ունենում իրողութիւնը թաքցնելու և ասում է, թէ եկել է լոկ գործերը քննելու։

Սակայն միւս օրը, կիրակի, իրողութիւնը բացվում է, և ժողովուրդը սաստիկ յուզվում է։

Փակագծում ասենք, որ Ընձակ վարդապետը այդ օրը բացակայ էր քաղաքից, պաշտօնական գործով գիւղ էր գնացել։

Պատարագին ներկայ է երկու սեռի մեծ բազմութիւն։

Ժամերգութիւնը վերջանում է. քահանան «օրհնեալ եղերուք» է ասում, բայց, զարմանալի բան, ոչ ոք մօտ չէ գնում աւետարանը համբուրելու։

Ժողովուրդը դուրս չէ գալիս եկեղեցուց. ընդհակառակը շատերը նոր են միայն եկեղեցի մտնում։

Քահանաները, որոնց թւում և ախալցխացին, հեռանում են, և եկեղեցում մնում է խուռն բազմութիւն, մի քանի հարիւր տղամարդիկ-արհեստաւորներ, վաճառականներ, չը հաշւած բազմաթիւ կանանց, որ լցրել էին իրանց բաժնի երկու յարկերը և նոյնպէս չէին հեռանում։

Պէտք էր մտածել, թէ ինչպէս անել, որ վարդապետին, իրանց սիրելի քարոզչին չը հեռացնեն, չը զրկեն իրանց հոգևոր մխիթարութիւնից։

Այստեղից, այնտեղից միջոցներ են առաջարկւում։

Հրաւիրում են դրսից Ախալցխայի հոգևոր կառավարութեան անդամին, որ հետը անմիջապէս խօսեն։

Քահանան ներս է գալիս և սկսում է իրատներ կարդալ։

Ժողովուրդը տեսնում է, որ քահանան քաղարկված է խօսում և այդ պատճառով վրդովվում է։

Սկսում են ըսանդուռն ժեստերով այստեղից, այնտեղից խօսել աշխատաւոր մարդիկ և մի յայտնի վաճառական, հեգնել, սրախօսութիւններ անել։

—Հը, եղ կուզէք, հա. կարգ կուզէք, թէ հալած։

—Գիւղացին լօռ չունէ ուտելու, սրանք եղ կուզեն. չիմացաք, թէ մեր գլուխը ինչ օյիններ եկան վերջին տարիները...

—Нарочный է եկել եղի համար։

—Հրաժարիմք ի սատանայէ, ի խաբէութենէ։

—Գլխընիրուս տակը բմբուլէ բարձ կը դնես հա, բաւական է որքան խաբեցիք։

—Ինչ ճամփով եկել ես, էն ճամփով էլ գնա, տէր-տէր։

—Փայտոնով եկել ես, տաչկայով կը տանենք։

—Ուզում էք բոլոր քահանաներին տարէք, բայց վարդապետին թողեցէք, որ քարոզէ։

—Ցոփեան մարգարէի դդմենին է, ինչ է, որ յանկարծ տեսանենք չորացել է գլխընիրուս վերև, և մեր օր մեղքի համար։

—Օխտը տարվայ ժամ չեկողը, չը հաղորդվողը հիմա հաղորդվում է հայր-սուրբի շնորհիւ։

—Եկեղեցին մերն է, կը փակենք, ժողովարան կը դարձնենք, Ընձակ հայր-սուրբին էլ՝ քարոզիչ. ուր ուզում էք գնացէք։

—Տէր-տէր, մենք ախալցխացի չենք, որ «ուզեանց-չուզեանց» լինենք, մենք բոլորս էլ ուզում ենք մեր քարոզիչ վարդապետին։

—60 տարվայ եկեղեցի է, Խորէն Ստեփանէից յետոյ ահա մէկ էլ սա է մեզ մխիթարում իր քարոզներով։

—Ուրիշին չենք ուզում, մեզ վարդապետն է պէտք։

—Մենք Թիֆլիս կը գնանք, Էջմիածին կը գնանք...

Լսվում էին այստեղից, այնտեղից արհեստաւորների ձայները. և որքան ներդաշնակ էին այդ խռպոտ ձայները...

Որովհետև նրանք խօսում էին՝ առանց յետին մտքի, առանց անձնական շահը աչքի առաջ ունենալու, թէև կոպիտ, բայց անկեղծ կերպով։

Արդեօք, մեր ժողովրդի գիտակցութեան նշոյլը չէ, որ աղօտ կերպով նշմարվում է հեռուում...

Ժողովրդի մարմնացած բողոքը չէ այն զարբինը, որ կոշտ ու ջլոտ ձեռքը բարձրացրած՝ տաք-տաք խօսում, բողոքում է խռպոտ ձայնով...

Խեղճ օտարական քահանան չը կարողացաւ պատկառանք ներշնչել և ազդել, հանգստացնել յուզված ժողովրդին. նա կատարելապէս քաւութեան նոխազ էր դարձել։

Հովիւն ու հօտը, հայրն ու որդին միմեանց չեն հասկանում, որովհետև շատ են հեռացել, շատ են խորթացել միմեանցից...

Այնտեղը հասաւ, որ քահանան ու ժողովուրդը սպառնալիքներ էլ կարդացին միմեանց, որից յետոյ նա հեռացաւ։

Կրկին քահանայ չը կայ։

Զանազան ծրագիրներ առաջարկվեցին։ Ի միջի այլոց առաջարկողներ եղան, որ վարդապետից պահանջվելիք գումարը իսկոյն ներկայացնեն ու խնդրեն, որ նրան թողնեն, բայց վարդապետը յետոյ այդ բանը մերժեց։

Ապա վճռվեց իսկոյն հեռագրել Վեհափառ Կաթողիկոսին և թեմական առաջնորդին, որ Ընձակ վարդապետից առ այժմ գործերը չը ստացվեն, մինչև որ ժողովրդի ներկայացուցիչները մանրամասն խնդրագրերով անձամբ ներկայանան իրանց։

Իսկոյն հեռագիրները խմբագրվեցին, դրվե-

նա այդպէս է. և մենք հաւատացած ենք, որ այնտեղ չի ընդունվի և երևելի գրող Ն. Միխայլովսկին ճիշտ այն վախի պատճառով, ինչ եղել է ուրիշներին մերժելիս։ Ո՞ւր էր եթէ Վէյնիչկօները, Գրինգմուտները կարողանային իմանալ, որ խօսքի ազատութիւնը կենդանութիւն է, իսկ չինականութիւնը ճահիճ։ Այդ պարոնները միայն իրանց համար են ազատութիւն ուզում. նրանց հասկացած արդարութիւնն այն է, որ ամբողջ աշխարհի բերանները փակված լինեն և միայն իրանցը բացված գազ ու կէս։

Եւ ահա Ռուսաց Ժողովարանի չինական պատերի ետեից «Новое Время»-ն, որ կարծեմ միակ արտօնված հիւրն է այդ հայրենասիրական հիմնարկութեան մէջ, բերում է զարմանալի խելօք ու մեծիմաստ ճառերի բովանդակութիւնը։

Այսպէս, մենք իմանում ենք, որ փետրվարի 3-ին նոյն Ժողովարանում զեկուցում է կարդացել գեներալ Բիստրիս։ Սկզբում նա ասել է, որ պէտք է ուսումնասիրել Ռուսաստանի ազգութիւնները, ծանօթանալ նրանց լեզուների հետ, որպէս զի աւելի մօտիկուց ճանաչենք այդ ազգութիւնները։ Լաւ բան է, չէ. և դուք տրամադրված էք ասելու, որ ամենամեծ արդարութիւնը դէպի Ռուսաստանի ազգութիւնները հէնց այդ կը լինէր։

Բայց սպասեցէք և մի մոռանաք, որ զեկուցումը կարդացվում է Ռուսաց Ժողովարանում։ Ինքը գեներալը, անկասկած, չէ իմանում Ռուսաստանի բոլոր ազգութիւնների լեզուն. նա ասում է որ միայն Կովկասում 77 բարբառներ կան, իսկ քանիսը կան բուն Ռուսաստանում։ Իմանալ այդ բոլոր լեզուները, ի հարկէ, չափազանց դժուար է, եթէ ոչ անհնարին։ Եւ սակայն ինքը զեկուցանողը, հակառակ իր ասածներին, չտապել է իր դատավճիռը արձակել բոլոր ազգութիւնների մասին։ Չը կայ մի ազգութիւն, որ բացառութիւն կազմէ. ամենքը վտանգաւոր տարրեր են։ Նա ասում է. «Չը ճանաչելով հայերի, թիւրքերի, գերմանացիների և միւսների յատկութիւնները՝ մենք կանչում էինք նրանց բնակութիւն հաստատելու Նովօրօսսիայում, Կովկասում և այլն»։

Եկէք և այսուհետև ասացէք, թէ պարոններ, կայ պատմութիւն, կան թղթեր, կան ճշմարտութիւններ։

Ի՞նչ գործ ունի այս բոլորի հետ Ռուսաց Ժողովարանը։ Ջուր չէ նա փակվել չինական պատերի մէջ։

ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ՄԵԿԵՆԱՍՆԵՐԸ

Բագւում հրատարակվող «Баку» լրագրի այս տարվայ № 28-ում հետաքրքիր տեղեկութիւններ են տրվում Բագուի ռուս-թրքական ուսումնարանների կրօնուսոյց Ախունդ-Իւսուֆ-Թալիֆզադէի մի նոր հրատարակած գրքի մասին, որից երևում է թուրք հեղինակների և նրանց մեկենասների միմեանց հետ ունեցած փոխադարձ յարաբերութիւնների գոյնը։

Գիրքը «Անդրկովկասեան թուրքերի համար քերականութիւն» վերնագիրն է կրում և, ինչպէս լրագիրն է ասում, շատ լաւ թղթի վրա է տպագրված։ Ախունդ-Թալիֆզադէն այդ գիրքը հրատարակել է «բոլոր տէրերի տէր, ընտրեալներից ընտրեալ, փառքի արեգակ, գթութեան աղբիւր, ողորմութեան ամպ, գիտակցութեան ակն, ոգեւորութեան ճառագայթ, խելքի ծով, գանձարան մեծահոգութեան, անմահ տէր Հաջի-Զէյնալ-Աբդին-Թաղիեվի բարձրագոյն հրամանով»։

«Հէնց որ ես,—շարունակում է հեղինակը,— այս ոչնչագոյն ծառայս, Ախունդ-Իւսուֆ-Թալիֆզադէս, ազգային ուսումնարաններում կրօնուսոյցի պաշտօն ստացայ, սկսեցի հետևել ողորմած ազայի, այդ բարձրագրեալ և ամենակարող տէրի, ընտրեալ բոլոր հաջիներից՝ Հաջի-Զէյնալ-Աբդին-Թաղիեվի գործունէութեանը։

«Ես ապշած էի մնացել, ընկճված նրա փայլից, ինչպէս յաղթահարվում է գիշերային թիթեռն անուշահոտ մոմից, և ահա ես շշմված՝ անդադար գլխագլոր եմ լինում հիացման յորձանքում և թափառում դիւթականութեան անապատում... Նրա առատագոյն տուրքը, ինչպէս գարնանային հեղեղ, անվերջ թափվում է անխտիր՝ բոլորի—եւ հարուստների ու խեղճերի, եւ փոքրերի ու մեծերի գլխին...»։

Այս գեղգեղանքից յետոյ, Թալիֆզադէն, իր մեկենասի անօրինակ մեծութիւնն ապացուցանելու համար, մի հրաշալի գիւտ է անում։

«Եղբայրներ, ոչ ոք մեզանից չը պէտք է կասկածէ, որ մեր անմահ աղան՝ է բոլոր բարիքների հրաշալիքը...։ Եթէ գոյութիւն ունեն այնպիսի մտքով կոյր մարդիկ, որ չեն ուզում տեսնել նրա բարեգործութիւնների պայծառ լոյսը, ապա ես յանձն կառնեմ այդ դժբաղդների յամառութեան մռայլ ամպը ցրվել, որպէս զի նրանք էլ կարողանան տեսնել երկնային բարիքի ճաճանչափայլ լոյսը։ Մէկ-մէկ հաշւեցէք դուք, թշուառ յոռետեսներ, երևակայութեամբ բոլոր մեծ և նշանաւոր մարդկանց... ախր, նրանց գործերի և փառքի մասին գրել են պատմութեան մէջ։ Իսկ ինչ են արել այդ մեծերն ու հանճարները։ Որքան մեզ յայտնի է, ամենաաչքի ընկնող հանճարը Ադամի սերունդներից՝ չէ կարողացել մի որ և է հիմնարկութեան վրա 100 հազար դինարից աւել մսխել։ Եւ ահա, ի միտ առնելով, որ 50 դինարը մի կոպէկին է հաւասար, իսկ 100 դինարը երկու՝ կը տեսնենք, որ 100 հազար դինարը կը լինի 20 ռուբլի. ուրեմն՝ ամենանշանաւորներից նշանաւորագոյնը՝ ամենանշանաւոր գործի և ամենալուսաւոր ձեռնարկութեան վրա մսխել է 20 ռուբլուց ոչ աւել, մինչդեռ մեր անմահ աղան արդէն կարողացել է միլիօններ բաժանել...»։

Այս անհեթեթութիւնից յետոյ, յայտարարում է, որ Հաջին հիմնել է մի այնպիսի գործարան, որին նկարագրելու համար բերանը շատ նեղ է, ուստի և կանչում է. «Կը ցանկանայի ունենալ մի բերան, որի բացուածքը երկնակամարի չափ լայն լինէր, որպէս զի այդ զօրեղ բերանով միայն կարողանայի գովք անել մեր երկրային հրեշտակապետին, գործարան հիմնողին»։

«Լուսաւորեալ եղբայրներ։ Այս գիրքը, որ կազմված է աշխարհիս մէջ միակ գթառատ և հարուստ աղայի բարձրագոյն հրամանով, անշուշտ օգուտ կը բերէ ազգի որդկերանց և հայրենիքի բնակչութեանը, որոնք և պարտաւոր են իրանց սուրբ պարտքը համարել՝ հաւատարիմ և անձնուէր լինել նրան (հաջուն)։

Ոգևորութեան եռանդը հասած՝ Թալիֆզադէն խիստ ափսոսում է, որ աղայի անսպառ փայլուն յատկութեամբ առատապէս պարգևատրող այն Աստուածը «մարդուն» չէ տուել խօսքի այնպիսի շնորհ, որ, թէկուզ թոյլ ձևով կարողանար գովաբանել ընտրեալ աղային և նրա գործարանը։

Գրքի բովանդակութիւնը նոյնքան ողորմելի է, որքան հեղինակի հոգին. ինչպէս յօդուածագիր «Մահմէդականն» է վկայում, գիրքը կազմված է հնացած, իրանական սխոլաստիկ տաղակեր հեղինակների գրուածքների ոգով։

Հրատարակված է 2000 օրինակ, հազարը հաջին է վերցնում ձրի բաժանելու համար, իսկ միւս հազարն ընծայում է հեղինակին, ուրեմն՝ Ախունդ-Իւսուֆ-Թալիֆզադէն ստանում է հազար ռուբլի «ողորմութեան աղբիւր» Թաղիեվից, իբրև տրիտուր իր փառաբանական ներբողի։ Հետաքրքիր է, թէ՞ էլ ինչ ածականներ նա կարող էր գտնել, եթէ բոլոր 2000 օրինակն էլ իրան ընծայէին։

«Խելքի ծով» Թաղիեվը, եթէ իրօք խելքի ծով է, և, եթէ իրօք այդ գրքի հրատարակմամբ երբ և իցէ իր ժողովրդի շահերն է ի նկատի ունեցել և ոչ իր «անմահանալը», ապա երբէք յանձն չէր առնի իր ձ ե ռ ք ո վ բաժանել մի գիրք, ուր ինքն է անվերջ փառաբանված, ուր իր գործարանն է «մարդկութիւնը փրկող» հիմնարկութիւն կոչված։ Այդ փառաբանութիւնը սակայն մի խայտառակութիւն է, որ նսեմացնում է նրա բոլոր, եթէ ունի, անկեղծ բարեգործութիւնները։ Երևի թուրք հասկացող տարրը բստ արժանոյն կը գնահատէ այդ։ Գնահատութիւնը մենք տեսանք «Մահմէդական» և «Մուսլիման» ստորագրութիւն կրող յօդուածների մէջ, «Баку» լրագրում։

Անձնաւորութիւններով ոգևորվելը յանցանք չէ. բայց եթէ Թաղիեվներին եօթներորդ երկինք տանենք, եթէ նրանց երկրպագենք, ո՞ւր կը մնան Գաազները, Կարնէջիներն ու միւսները։

Կրօնուսոյց Թալիֆզադէն թող օրհներգութիւն կարդայ Թաղիեվին, իսկ ինչ ասենք Ն. Նարիմանօվին, որ հայերիս իսկ ծանօթ է իր առաջադէմ մտքերով. ա՛ն ինչու է մոխիր փչում թուրք հասարակութեան աչքերին, Թաղիեվին ներկայացնելով իբրև մի գերբնական արարած։

Անհամեստ խնկարկութիւնները միշտ նսեմացնում են խնկարկվողին։ Թալիֆզադէն երևի մեր, հայերիս մէջ էլ կը գտնէ նոյնանման օրինակներ։ Թող սա կարդայ 1886 թւին Շուշի հրատարակված Մակար վ. Բարխուդարեանի «Ջնաշխարհիկ աղուան» ու «Գաղտնիք Ղարաբաղի» գրքի առաջաբանը։ Առաջնի մասին խօսելն աւելորդ համարելով երկրորդի մասին կասենք—յիշողութեան վրա հիմնվելով,—որ Մ. վ. Բարխուդարեանը յետ չէ մնացել Ախունդից, ուր Առաքել «աղա» Ծատուրեանցին է կոչ անում ու նրան անմահացնում խնածախցի հերոսների հետ և երդվում, որ նրա անունն էլ «դարուց ի դարս» անմահ կը մնայ Արցախի հերոսների հետ։ Իսկ թէ ինչպէս անմահացաւ հեղինակն ու խնածախցի հերոսները գրքի առաջաբանի հետ, ընթերցողներս յիշում ենք։

«Սոխակի» «Նուասատ» հրատարակիչը երևի նոյնպէս կը մտածէ, որ անտեղի «Նուասատ» լինելը վարկ է գցում և իր հաւաքածուն միւս անգամ հրատարակելուց՝ այդ ի նկատի կունենայ։

Մ. Տէր-Դանիէլեանց

Բալախանի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» հետևեալ համարը Վարդանանց օրվայ և Տեառնընդառաջի տօնի պատճառով դուրս կը գայ կիրակի օր, փետրվարի 16-ին։

—

Փետրվարի 11-ին Թիֆլիսում, ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ Պաւլովսկին։ Հանգուցեալը հոգեկան և ջղային հիւանդութիւնների մասնագէտ էր և իբրև փորձառու ու հմուտ բժիշկ իր մասնագիտութեան մէջ՝ յայտնի էր ոչ միայն Թիֆլիսին, այլ և ամբողջ Կովկասին։ Պաւլովսկին երկար տարիներ կառավարում էր Թիֆլիսի հոգեկան հիւանդների բուժարանը, իսկ մի քանի տարի առաջ նա նշանակվեց Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ և այդ պաշտօնում մնաց մինչև մահը։ Հանգուցեալը մի լուսամիտ անձնաւորութիւն էր և իր դժուար պաշտօնը վարում էր պատւով։

—

ցին եկեղեցու սեղանի վրա։

Ներկայ եղողները, կարգապահութեամբ և ակնածութեամբ, հերթով մօտենում են սեղանին և ստորագրվում։ Կարճ միջոցում թերթերը ծածկվեցին հարիւրաւոր ստորագրութիւններով։ Մեծ մասը անձամբ ստորագրվում էին ռուսերէն. փոքրամասնութիւնը միայն՝ ռուսերէն չիմանալով՝ խնդրեց, որ ուրիշները ստորագրեն։

Ապա ժողովուրդը իր կողմից ներկայացուցիչներ ընտրեց երէցփոխ և քաղաքագլխի օգնական Ս. Մատինջեանին, ոսկերչապետ Ս. Պապոյեանին և երիտասարդ Վ. Շահպարոնեանին, որոնց լիազօրութիւն տուեց իրանց խնդրագիրները ներկայացնել ուր հարկն է և միջնորդել, որ Ընձակ վարդապետին թողնեն ներկայ պաշտօնում. հակառակ դէպքում՝ աշխատեն, որ մի ուրիշ քարոզիչ վարդապետ նշանակվի։

Երկար ժամանակ ժողովուրդը չէր հեռանում, մտածելով թէ մի գուցէ հարկաւոր լինի գնալ հեռագրատուն և վկայել ստորագրութիւնները։

Հեռագրատնից վերադառնալուց յետոյ՝ պարզվեց, որ մօտ 35 ռուբլի հեռագրի փող է դուրս եկել, որ կոպէկ-կոպէկ պիտի դուրս գայ աշխատաւոր մարդկանց աղքատիկ գրպաններից։

Այդ ժամանակ մէկը բացականչեց. «Ծօ, աւելի լաւ չէ՞ր այդ 35 ռուբլուն «կովախուղ» առնէինք և ուղարկէինք. այն ժամանակ հայրսուրբերն չէին տանի»...

Ցիրաւի, եթէ այս քանի օրերը այստեղից, Ախալցխայից, Թիֆլիսից և Էջմիածնից ներկայ հարցի վերաբերմամբ տուած հեռագիրների փողը «կովախուղի» տրվէր, շատ փորեր կիւղոտվէին, շատ գրգռված ախորժակներ բաւարարութիւն կը ստանային...

Առաջնորդը, ի հարկէ, մերժեց ժողովրդի խնդիրը...

Մեր հոգևորականները երբ չեն արհամարհել ժողովրդի ձայնը...

Եւ միթէ կարծում էք, թէ առաջնորդը հետաքրքրվեց՝ մեզանում առհասարակ քիչ պատահող այսպիսի մի հասարակական երևոյթով, ժողովրդի յուզվելու և միահամուռ ցանկութիւնների պատճառներով. չէ որ կարող էին շատ յարգելի, ծանրակշիռ պատճառներ լինել...

Միթէ մեր հոգևոր վարիչները հետաքրքրվում են, թէ ինչ պատճառով «կովախուղը» օր օրի վրա պակասում է։

Թէ ինչի, երբ «մասունք» են տանում գիւղերը, ժողովուրդը մօտ չէ գալիս, փախչում է, մինչև որ չեն ասում, թէ մօտ եկէք, փող չենք ուզում...

Թէ ինչի նոր վարդապետ գնացած ժամանակ ժողովուրդը նոյնպէս փախչում է, մինչև որ չեն ասում, թէ այս վարդապետը միւսների նման փող չէ ուզում...

Թէ ինչի «հոգեբաժին» չեն տալիս կամ տրտունջներ յայտնելով են բերում, հեռուից կոպտաբար նետում, հոգևոր հօր առաջը գցում գրօշները...

Ի հարկէ, ո՛չ։ Մեր հոգևոր վարիչները այնքան են հետաքրքրվում մեր ժողովրդի բարոյական շահերով, որքան ես՝ անցեալ տարվայ ձիւնով։

Եւ հէնց այդ միջոցով, մէկ էլ ստորագրեալներին սարկական չուղքորթութիւններ ասել տալով են աշխատում իրանց ազդեցութիւնը, հեղինակութիւնը բարձրացնել, «կովախուղ» և հին, բարի, նահապետական ժամանակների տուրքերը աւելացնել...

Սակայն շարունակենք։

Վեհափառ Կաթողիկոսի դիւանապետն էլ բաւական ուշ հեռագրեց, թէ Ընձակ վարդապետը, մինչև ժողովրդի հեռագիրը ստանալը, յաջորդ է նշանակված մի ինչ որ տեղ։

Բայց ժողովուրդը չէ հաւատում։ Ինչի՞։ Թող պատասխանեն մեր հոգևոր հայրերը...

Հետաքրքիր է, թէ ինչի ժողովուրդը սիրեց և յարգեց Ընձակին, ինքն բստ ինքեան այդ ոչ-կանոնաւոր ուսում ունեցող, անփորձ երիտասարդ վարդապետին։

Ինչի ժողովուրդը սիրում է՝ առանց հետաքրքրվելու նրա մասնաւոր կեանքով, նիստ ու կացով, սովորութիւններով, բնաւորութեամբ կամ կերած-խմածով...

Որովհետև նա քարոզելու շնորհք և սէր ունի. լաւ պատրաստվում և քարոզում է պարզ, մատչելի ոճով, շատ անգամ տեղական բարբառով բացատրելով իր ասածները, առանց մեծ պրետենզիաների, մանաւանդ խոհեմութեամբ զգուշանալով աստուածաբանական հարցեր շօշափելուց, մասնագէտներին թողնելով նրանց։

Որովհետև նա «հասեմասու» վայրենի, անպատուաբեր և այլանդակ սովորութիւնը ոչնչացնում էր։

Որովհետև եկեղեցական փողերը կորստից ազատում էր։ Որովհետև ապօրինի կենակցութիւններին և ամուսնական գժտութիւններին վերջ էր տալիս։

Որովհետև կարգապահութեան, եկեղեցու պայծառութեան ու բարեկարգութեան և ժամերգութեան կանոնաւորութեան մասին էր հոգ տանում։

Որովհետև նա մասնակցում էր մեր տեղական հասարակական գործերին...

Բայց ամենից աւելի քարոզներն են կենդանի խօսքի ծարաւ ժողովրդին այսքան ազդել։

Մանաւանդ հասկանալի կը լինի ժողովրդի այս վերաբերմունքը, եթէ աչքի առաջ ունենանք այստեղի գործակալութեան 50 տարվայ տխուր պատմութիւնը և նախորդ գործակալներին, որոնց օրով կատարեալ քայքայում, դէմօրալիզացիա էր տիրում։

Սակայն ինչի առաջնորդը չէ ուզում Ընձակին։

Հէնց նոյն պատճառներով, մէկ էլ պլիւս այն, որ ժողովուրդը Ընձակին սիրում է, նրա մասին լաւ է խօսվում ու գրվում. գանգատներ և ինտրիգներ չը կան...

Եթէ ժողովուրդը նրանից գանգատվէր և խնդրէր, որ հեռացնեն, անկասկած զօռով կը փաթաթէին նրա շլինքին։

Ձեզ օրինակ Նոր-Նախիջևանում, Շուշում գտնվող վարդապետները։

Մէկ էլ, որ Ընձակը անձնապէս դուր չէ գալիս իր իշխանաւորին։

Անձնական համակրանքն ու հակակրանքը վարչական սիստեմ է մեզանում...

Բայց ամենից գլխաւորը «կովախուղն» է...

Դա էլ սիստեմ է...

Սակայն միթէ արժէ մի գործակալ վարդապետի համար այսպիսի աղմուկ բարձրացնել...

Այո, որովհետև մի եռանդոտ գործակալը տասն անգամ աւելի կարևոր է ժողովրդի համար՝ քան տասը հատ ծոյլ առաջնորդներ, որոնք տասնեակ տարիներ թեմ են «կառավարում», «առաջնորդում են», գոնէ մի-մի անգամ չայցելելով կենտրոնական գիւղերը, գէթ գաւառական քաղաքները...

Մոռացայ ասել, որ քաղաքի քահանաները, տեսնելով ժողովրդի միահամուռ ցանկութիւնը՝ գործակալ վարդապետ ունենալու, հրաժարվեցին այդ պաշտօնը ստանձնելու, թէև հոգևոր իշխանութիւնը առաջարկում էր։

Հիմա այդ կարևոր պաշտօնը, 60 հազար հայ ժողովրդի գործակալութիւնը, տալիս են գիւղական տգէտ քահանաներից մէկին, եթէ նա էլ չը հրաժարվի... Այդպիսով կը մնայ էլի նոյն «կոտրած տաշտակը»...

Սալլիմեան

Կովկասեան հանքային ջրերից մէկը, Նարզանը, վերջին ժամանակներս սկսել է տարածուել նաև Թիւրքիայում։ Նա արդէն երևացել է Անատօլիայում, Եգիպտոսում և Բալկանեան թերակղզում։

—

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնի համար անուանում են մի քանի անձանց, բայց ամենամեծ հաւանականութիւն ունի ընտրվելու նախկին քաղաքագլուխ իշխան Նիկոլայ Արղութեան-Երկայնաբազուկ։ Ձայնաւորները իրանց վերջին մասնաւոր խորհրդակցութեան ժամանակ կանգ առան իշխանի թեկնածութեան վրա։

—

Երեքշաբթի, փետրվարի 11-ին, Թիֆլիսի Արտիստական թատրօնում ներկայացվեց մի պիես, վերցրած ծառաների կեանքից. դա Պրօտօպօպօվի «Внѣ жизни» կօմեդիան էր չորս գործողութեամբ։ Պիեսի մէջ հանդէս են բերված մի մեծատան ծառաները իրանց չար ու բարիով, օրական գործերով, հայհոյանքներով, վայելքներով և զրկանքներով։ Անսամբլը պահպանված էր գեղեցիկ կերպով։ Վերջում տրվեց Չեխօվի «Юбилей», որ ծիծաղեցրեց հանդիսականներին։ Բենեֆիցիանտ Սմիրնօվ ստացաւ նուէր, որ բաղկացած էր վեց հատոր չքեղ կազմով դրամատիկական գրուածներից։

—

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարը առաջարկեց դումային ընտրել մի մասնաժողով, որ ծրագիր մշակէ ռուսաց մամուլի երկուհարիւրամեայ յոբելեանը նշանաւոր կացուցանելու նպատակով։ Մտադրութիւն կայ այդ առիթով երկու թոշակ հիմնել Թիֆլիսի միջնակարգ ուսումնարաններում մամուլի չքաւոր գործիչների որդոց համար և մի մահճակալ Միքայէլեան հիւանդանոցում մամուլի գործիչների համար։ Բացի դրանից մտադրութիւն կայ նաև հրատարակել մի լրագիր «Извѣстія Тифлисской Городской Думы» անունով։

—

Պետերբուրգից հաղորդում են «Тифлисск. Листокъ» լրագրին, որ Թիֆլիսի քաղաքացի Գարեգին Երիցեան խնդիր է ներկայացրել մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութեան, որով խնդրում է թոյլտուութիւն «Искусство» անունով մի լրագիր հրատարակելու Թիֆլիսում։ Լրագիրը պէտք է սկսէ հրատարակվել այս տարվայ սեպտեմբեր ամսից շաբաթը երեք անգամ։

—

Թիֆլիս-Վլադիկավկազի ճանապարհի դրութեան մասին պաշտօնապէս հաղորդվում է հետևեալը.—փետրվարի 11-ին ճանապարհը Թիֆլիսի և Մցխէթ կայարանի միջև ազատ էր, իսկ Դուշէտ և Ցիկլան կայարանների միջև ընդհատված էր ձիւնի մեծաքանակ կուտակածքների պատճառով։

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ այսօր, հինգշաբթի, փետրվարի 13-ին, Հաւլաբարի ժողովրդական թատրօնում, հայ սիրողների խումբը, Վարդանանց տօնի առիթով, մասնակցութեամբ Ամիրան Մանդինեանի, կը տայ իր 11-րդ հանրամատչելի ներկայացումը։ Կը ներկայացնեն «Սամէլ» պատմական ողբերգութիւնը և «Օսկան Պետրովիչը էն կինքումը» վօդէվիլը։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 9-ին տեղիս մի խումբ երիտասարդների ջանքերով կայացաւ մեր բոլորի համար խնկելի հրապարակախօս Գ. Արծրունու մահվան տասնամեայ տարեդարձի առիթով մի ընտանեկան-գրական երեկոյթ։ Երիտասարդ պ. Յով. Տէր-Մարտիրոսեանը մի շատ գեղեցիկ բանախօսութեամբ ծանօթացրեց հասարակութիւնը մեծ հրապարակախօսի կեանքի և նրա անդուգական եռանդուն գործունէութեան հետ։—Գ. Լեւոն Մարկոսեանը կարդաց Գ. Արծրունու յայտնի առաջնորդողը «Երէկ, այսօր և էգուց» վերնագրով և Լէօի մի քանի կիրակնօրեայ զրոյցները։—Եղան և երգեր։—Հասարակութիւնը բացառապէս կազմված էր երիտասարդներից ու մեր ինտելիգենտներից։—Երեկոյթը շատ լաւ անցաւ, հասարակութիւնը գոհ սրտով հեռացաւ քաղցր տպաւորութեան ներքոյ»։

—

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Այս ձմեռ ձիւնը սարսափելի շատ է, դեռ մինչև հիմա էլ շարունակվում է։ Գարնան սկզբին յորդառատ հեղեղներ են գուշակվում կարսեցիներիս համար։ Ձիւնի շատութեան պատճառով գիւղացիների երթևեկութիւնը ընդհատվել է, առևտուրը դադարել է»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Լայպցիգ, փետրվարի 14-ին

Այսօր այստեղի համալսարանի գիւղատնտեսութեան ուսանողները մի էկսկուրսիա կատարեցին դէպի Սակի՝ գիւղատնտեսական գործիքների նշանաւոր գործարանը, որի մասին աւելորդ չեմ համարում մի քանի խօսք ասել։

Աշխարհահռչակ այդ գործարանը, որի արտադրած գործիքները սփռված են աշխարհիս ամենահեռաւոր ծայրերում, իր հսկայական ընդարձակ շինութիւններով և հազարաւոր բանուորներով ներկայացնում է իբրև մի փոքրիկ պետութիւն. Թէ որքան մեծ նշանակութիւն է ունեցել նա գիւղատնտեսութեան, մանաւանդ նրա տեխնիկական մասի զարգացման վրա՝ դա արդէն փաստերով հաստատված անուրանալի իրականութիւն է։ Նրա պէսպէս և մէկը միւսից յարմարաւոր գործիքները արժանացել են բազմաթիւ մրցանակների, որոնց թիւը 700-ի է հասնում. հէնց միայն անցեալ տարի նա ստացել է մօտ քսան ոսկէ և արծաթէ պատուանշաններ (մի մեծ ոսկէ մեդալ ստացել է Թիֆլիսի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսից)։

Ժամի 3-ին գործարանի առաջ անհամբեր սպասում էինք. շուտով երկու վերին աստիճանի հասարակ հագնված և առողջ մարդիկ մեզ ներս հրաւիրելով՝ առաջնորդեցին դէպի գործարանը։ Բայց որքան մեծ եղաւ իմ զարմանքը, երբ իմացայ, որ այդ երկու գործակատարների հագուստի մէջ թաքնված մարդիկ՝ իրանք՝ Ռուդոլֆ Սակի որդիներն են, գործարանի տէրերը։ Ես չէի ուզում հաւատալ իմ աչքերին. միթէ սա երազ չէ, ասում էի ես ինքս ինձ. մանկութիւնից տեսել էի, թէ ինչպիսի կեանք են վարում մեր հարուստները, տեսել և ինձ համար արդէն այն եզրակացութեանն էի հասել, որ հարուստի որդին երբէք չէ կարող համեստ ու կրթված մարդ լինել։ Ի՞նչպէս կարող էի երևակայել, որ միլիօնների հետ խաղացող Սակի որդիները կարող են ոսկէ շղթայի տեղ արծաթէ շղթայ կրել, ականակուռ մատանիների փոխարէն ոչինչ չունենալ մատներին և, որ ամենագլխաւորն է, իրանք անձամբ «լայեղ» անեն մի քանի հասարակ մահկանացու ուսանողներին առաջնորդել և ցոյց տալ տեխնիկայի վերջին կատարելագործութիւնները։ Ես գոնէ այդ երևակայել անկարող էի։

Այդ րոպէին պատկերացան իմ առաջ մեր հարուստների որդիները, որոնք յղփացող կեանքի մէջ կորցնում են թէ իրանց բարոյական, թէ մտաւոր և թէ ֆիզիկական ընդունակութիւնները. իսկ միւս կողմից իրականութեան մէջ տեսնում էի Սակի երկու որդիներն՝ մէկը միւսից աւելի համեստ ու կրթված անձնաւորութիւնները։

Մինչդեռ մեր մէջ մեծատան որդին ծնունդ է այն վակխանալիային, այն նեխված մթնոլորտին, որի մէջ նա անց է կացնում իր ամբողջ ապագայի համար նոյնքան մեծ նշանակութիւն ունեցող մանկական օրերը՝ այստեղ, գերմանականների այս խոշոր կուլտուրական երկրում, փողը ոչ թէ բացասական, այլ դրական ազդեցութիւն է թողնում նրանց բարոյական, մտաւոր և ֆիզիկական առաջադիմութեան վրա։

Գործարան մտնելիս մարդու աչքին է զարնում անդունդներով բաժանված այն հսկայական տարբերութիւնը, որը տիրում է սրանց և մեր գործարանների մէջ. մինչդեռ մեր մէջ սովորական երևոյթ է մարդու վզին մի քանի պաշտօններ փաթաթելը՝ աւելորդ ծախսեր չանելու համար, այստեղ աշխատանքը բաժանվում է բառիս բուն նշանակութեամբ. վերցրէք անգամ ամենաչնչին բաները և կը տեսնէք մարդու մտքի կենտրոնացումը միայն և միայն այդ իրի վրա. և հէնց այդ է պատճառը մասամբ այն մեծ հռչակի, որ վայելում է Սակի գործարանը իր գործիքների գործնականութեան շնորհիւ։ Ամբողջ երեք ժամ պտտում էինք այս շինութիւնից այն շինութիւնը և ամենուրեք նըկատում գերմանական ազգին յատուկ խելացի կարգապահութիւնները։

Ես աւելորդ եմ համարում այստեղ առաջ բերել այն գործիքների անունները և նրանց յարմարութիւնները, որոնց արտադրում է Սակի գործարանը. որովհետև գործիքների ցուցակը, հանդերձ նկարագրութեամբ, թարգմանել է պ. Ղ. Խանազեան բաւական մանրամասն կերպով, թէև վերջին մի քանի աւելի կատարելագործված մեքենաների անունները չը կան և չեն էլ կարող լինել։

Գործարանների բաժնից անցանք բանուորների կայարանը, որ ոչ մի նմանութիւն չունի մազութով ծածկված մեր Բագուի բանուորների կայարանների հետ։ Կայարանի մի կողմն ընկած է ահագին գրադարանը, որից կարող են բանուորները իրանց ազատ ժամանակ անունդ ստանալ. միւս կողմում ընկած է ընթերցարանի ահագին դահլիճը՝ լրագիրների բաւական ստուար քանակով. մի քանի քայլ ընթերցարանից ընկած է բաղնիքը իր անթիւ բաժանմունքներով, որտեղ ոչ թէ ըստ ցանկութեան, այլ պարտաւորեցուցիչ է մաքրվելը։ Ապա գալիս են բիլիարդի, գնտախաղի, մարմնամարզութեան և ուրիշ սենեակները, որոնք կառուցված են բանուորների զուարճութեան համար. ամենուրեք տիրում են մեզ համար իդէալական մաքրութիւնը և առողջապահական կանոնների ճշգրիտ կատարումը։

Թող չը կարծէ ընթերցողը, որ Սակի գործարանը այսօրինակ կարգաւորութեան շնորհիւ ոչինչ չէ աշխատում։ Ոչ, աշխատում է, բայց միայն այն տարբերութեամբ, որ մեզ մօտ բանուորների արիւնն են ծծում, նպատակ դնելով շատ փող աշխատելը, իսկ Սակը մարդավարի է աշխատում։

Վերջին ժամանակներս թէև շատ քիչ քանակութեամբ սկսել են նոր մեթօդի գիւղատնտեսական գործիքներ մուտք գործել մեր երկրի այն վայրերը, որտեղ հաղորդակցութիւնն աւելի դիւրին է, բայց գիւղացիների համար շատ թանգ և մինչև անգամ անմատչելի գներով։ Հէնց, օրինակ, այն գութանը, որը արժէ այստեղ 30—50 մարկ (մօտաւորապէս 24 րուբլի), մեզ մօտ 50 րուբլուց պակաս չեն ծախում. ինչու. որովհետև նախ՝ մեր վաճառականները անմիջապէս գործարանից չեն ստանում, այլ երկրորդ ձեռքերից, որ և գինը համարեա կրկնապատկում է, և երկրորդ՝ որ իրանք էլ հայի յատուկ աչքածակութեամբ գինը եռապատկում են։

Եւ մեր գիւղացին, առանց այդ էլ պարտքերի մէջ թաղված, նորանոր պարտքեր անել մի բոլորովին անծանօթ գործիք գնելու համար՝ չէ վստահանում։ Սակի գործարանը, ինչպէս և գերմանական միւս նշանաւոր գործարանները, բաց են թողնում ապառիկ գործիքներ, զանազան բնկերութիւնների և վստահելի անձնաւորութիւնների հաշւով, աստիճանաբար վճարելու պայմանով։

Բայց որտեղից իմանար մեր գիւղացին այդ ամենը. նա երևակայել անգամ չէ կարող, որ կան մեքենաներ, որոնք իր ամբողջ շաբաթվայ գործը մի օրվայ գործ են դարձնում. նա դեռ գաղափար չունի, որ իր նահապետական գութանից զատ ուրիշ տեսակ գութաններ գոյութիւն ունեն այս աշխարհում. և ահա իմ առաջ կրկին պատկերանում է մեր գիւղացին իր ահագին ծանրութիւն ունեցող բիրտ ու կոպիտ գութանով, 10 զոյգ եզներով, հողը հերկելիս. նա անընդհատ հերկում է առանց մի արմատական պարարտացման, և բնութեան անողոք կանոնները աստուածային պատիժ համարում։ Բայց ո՞վ է մեղաւորը. միթէ գիւղացին, որ իր կեանքում բացի դառնութիւններից ուրիշ ոչինչ չէ տեսել, թէ՞ նրա այն կրթված անդամները, որոնցից շատերն իսկ հասարակական փողով բարձրագոյն կրթութիւն ստանալուց յետոյ, առանց կարմրելու նաւթային աշխարհն են նետվում և զանազան շահադիտական բիզներ անում։

Գերմանացին մեզ երջանիկ է համարում, որ մենք հայ ուսանողներս քիչ աշխատանքով մեծամեծ գործեր կարող ենք առաջ տանել։ Մենք ունենք, թէև շատ քիչ քանակութեամբ, գիւղատնտեսներ, որոնցից շատերը, ինչպէս վերև յիշեցի, զանազան բարերարների հաշւով են սովորել. Թող գոնէ նրանք իրանց մասնագիտութեամբ մի բան անեն։ Բայց դրանց ամբողջ գործունէութիւնը մեր դրական և թէ գործնական կեանքում հաւասար է զէրօի։ Ցխուր է, շատ տխուր է մեր հօրիզօնը և լոյսի մի ճառագայթի նշան անգամ չը կայ։

Ունենալ բնական հարստութիւններով լի մի երկիր, ինչպիսին Կովկասն է, և դարձեալ ապրել դառն աղքատութեան մէջ—դա մի ժողովրդի ամենամեծ դժբախտութիւնն է։ Մեր գիւղացին շատ համեստ է. նա մեծամեծ պահանջներ չէ անում. բայց գոնէ հէնց այդ համեստ պահանջներին կարողանար նա բաւարարութիւն տալ իր ամբողջ տարվայ քրտնաջան աշխատանքներով։ Ամբողջ տարին աշխատել ու աշխատել և դարձեալ մնալ պարտքերի մէջ խրված, դա իսկապէս որ մարդու սիրտը ճմլեցնող տեսարան է։

Բայց թող գոնէ մի րոպէ, մի կարճ ժամանակ յիշէ մեր մտաւոր դասակարգը իր կատարելիք բարոյական պարտականութիւնը հասարակութեան մէջ։ Թող նա բանայ մեր գիւղացիների կուրացած աչքերը, նրա մտքի հօրիզօնը, այն ժամանակ գիւղացին ինքն իրան էլ առաջ կը գնայ. Թող մեր հարուստները փոխանակ միլիօններ աշխատելու հազարներ աշխատեն և դրանով զարկ տան հասարակութեան, ընդհանուրի յառաջադիմութեան. այն ժամանակ միայն մենք կը կարողանանք ասել, որ մենք էլ կենսունակ ազգ ենք։ Բայց քանի որ այժմ այսօրվայ ուղիով կընթանայ մեր ճանապարհը, քանի որ կրթվածը և հարուստը կը մնան մեր երկրում լոկ իրանց անձնական բաւականութիւնների համար և մեռելային սառնութիւն ցոյց կը տան դէպի ամեն մի հասարակական գործ՝ այնքան ժամանակ մենք միշտ կասենք, որ այս ճանապարհը մեզ դէպի գերեզմանն է տանում։

Ուսանող երկրագործ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Вечерняя Почта» լրագրի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից, թէ հակառակ թիւրքական կառավարութեան պաշտօնական հերքումներին, նա պատերազմական դրութեան մէջ է գտնում իր զօրքը։ Այս մտքով շրջաբերականներ են ուղարկված բոլոր վիլայէթների զինուորական իշխանութիւններին։ Հետևակ զօրքի երկրորդ կորպուսի հրամանատարը, որ բնակվում է Ադրիանօպօլսում, հրաման ստացաւ աւելացնելու բերդապահ զօրքերի այժմեան թիւը Ադրիանօպօլսում և նրա շրջականերում։ Թիւրքական զօրքը կենտրօնացնվում է Ադրիանօպօլսի վիլայէթի հիւսիսային շրջաններում, բօլգարական սահմանագծի վրա գտնվող կէտերում։ Բացի սրանից՝ հրամայված է արևելեան երկաթուղիների գլխաւոր վարչութեան՝ աւելացնել ծառայողների և վագօնների թիւը Ադրիանօպօլսի գծի վրա, որով լինելու է զօրքերի տեղափոխութիւնը՝ քաղաքական քարդութիւնների ծագման դէպքում։

—Պրուսական կառավարութիւնը հրատարակել է 1900 թւականի ընդհանուր ժողովրդագրութեան արդիւնքները։ Հետաքրքրական է այն հանգամանքը, որ նրանք չափազանց նըպաստաւոր են լեհերի համար։ «Պրուսական ազգաբնակութեան ոչ-գերմանական տարրերի մէջ,—ասում է պաշտօնական հաշիւը,—ամենից մեծ բազմութիւնը լեհացիներն են կազմում։ Եւ յիրաւի, դուրս է գալիս, որ նրանց թիւը Արևելեան Պրուսիայում հասնում է 3,305,745 հոգու։ 1890 թւին նրանք 2,922,474-ից աւելի չէին։ 1858 թւականից մինչև այժմ լեհացիների թիւը աւելացել է 1,240,000-ով։ Լաւ են նոյնպէս լեհացիների տնտեսական և սօցիալական պայմանները. Նրա ազգաբնակութեան երեք գլխաւոր տարրերի—հողերակալութեան, չեախոտայի և գիւղական դասակարգի վրա աւելացել է և մի նոր դասակարգ—բանուորների դասակարգը, որ պարունակում է իր մէջ բազմաթիւ ինտելիգենտ ոյժեր և խատապահանջ է ազգային տեսակէտից։

—«Hartungsche Zeitung»-ում տպագրված է հետևեալ հեռագիրը Կ. Պօլսից. «Այստեղի ռուսական դեսպանատունը ստացել է մի հեռագիր Միտրօվիցիայից այն մասին, որ ալբանացիները պատրաստվում են սպանութեան փորձ կատարել ռուսաց հիւպատոս Շչերբինայի կեանքի դէմ։ Բ. Դուռը յայտնեց, որ թիւրքական իշխանութիւններին հրամայված է ամեն կերպ պաշտպանել հիւպատոսին»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

11 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Օրէնքների ժողովածուի» մէջ հրատարակված է, թէ հարաւ-արևմտեան երկաթուղային գծի Կիեվ-Սարնի-Կօվել մասը ենթարկված է միջազգային դաշնադրութեան, որ վերաբերում է երկաթուղիներով ապրանքներ փոխադրելու հարցին։

ԿՈՒՐՍԿ։ Վերջացան գիւղատնտեսական կարիքներին վերաբերեալ կօմիտէտի նիստերը։ Որոշված է միջնորդել, որ հովանաւորութիւն ցոյց տրուի գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան և արհեստներին. ցանկալի է համարված մտցնել ընդհանուր գրագիտութիւն՝ ապարդի վրա յաւելուածոյ հարկ դնելով. նորմիրօվկան վերացնել, շաքարի տուրքը պակասեցնել, հացահատիկների երկաթուղու կայարաններում երկար ժամանակ մնալու առաջն առնել, էլէվատօրներ հիմնարկել, գիւղացիների՝ հողային սեփականութիւն ձեռք բերելու տուրքը ոչնչացնել, գաղթականութեան չարժումը կարգաւորել, կտուրները ծածկելու թիթեղի մաքսահարկը ոչնչացնել, հեշտացնել զօրքերին նութեղէն մատակարարելու պայմանները, հիմնել նահանգում բարձրագոյն գիւղատնտեսական ճեմարան, բարեփոխութիւնների համար փոխատուութիւնը ընդարձակել, հրատարակել ջրի պահպանութեան վերաբե-

բեալ օրէնք, թոյլատրել գիւղատնտեսութեան ներկայացուցիչների պարբերական համաժողովներ։ Իսկ հողերի համայնական տիրապետութիւնից անձնական տիրապետութեան անցնելը և մանր շրջանների համար զեմստվային կազմակերպութիւնը՝ վաղաժամ են համարվել։

ԱՍԽԱԳԱՏ։ Վրկանեան նահանգի նահանգապետի հրամանի մէջ բերված են տեղեկութիւններ երկրաշարժի վնասների մասին։ Սպանված են Անդիժանում—տօւս՝ 5 հոգի ոչ զինուորական, բնիկներ՝ 1016 հոգի. Անդիժանի գաւառի 158 գիւղերում սպանված են 3,342 հոգի, Մարգելանեան գաւառի 106 գիւղերում՝ 285, Օշի գաւառում՝ 4 հոգի։ Անասուններ կոտորված են—քաղաքում՝ 1375 գլուխ, Անդիժանի գիւղերում՝ 4693 գլուխ, Մարգելանի գիւղերում՝ 518 և Օշի գիւղերում՝ 139 գլուխ։ Ցուցակագրված են տնանկներ—Անդիժանի շրջանում 6,675 տանտէրեր։ Գոյքի կորուստ եղել է ռուսների քաղաքամասում—123 կործանված տներ, բացի կառավարչական և զինուորական շինութիւններից, 956,220 րուբլի արժողութեամբ։ Անդիժանի բնիկների մասում կործանված են 9,526 տուն՝ 5,765,460 րուբլու. Անդիժանի գաւառում՝ 47,913 տուն, 3,700,000 րուբլու, Մարգելանեան գաւառում՝ 6,522 տուն՝ 406,000 րուբլու, Բուլակբաշեան շրջանակում՝ 795 տուն՝ 82,042 րուբլու։ Կորած չարժական ստացուածքը գնահատված է ռուսների Անդիժանում՝ 427,307 ր., բնիկների մասում՝ 320,758 ր., Անդիժանի գիւղերում՝ 919,196 ր., հաշուելով մէջը Մարգելանի գիւղերում ոչնչացրված անասունները՝ 15,744 ր. գումարի, Օշի գաւառում՝ 4,494 ր.։ «Закаспійское Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են, թէ փետրվարի 7-ին զգացվեցին չորս ուժեղ հարուածներ՝ ընդհատումներով։

ՊԱՐԻԶ։ Գիտութիւնների ճեմարանը պրոֆ. Կօխին ընտրեց օտարազգի անդամ։

ԿԱՐԱԿԱՍ։ Ապստամբները պարտութիւն կրեցին Րիօ-Չիկօի մօտ։

Կ. ՊՕԼԻՍ. Թէվֆիկ փաշան հաղորդեց բարօն Կալիցէին և Զինօվիեվին, թէ սուլթանը համաձայնութիւն տուեց յիշատակագրով արված առաջարկութիւններին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ 3 ժամ 30 րոպէին վախճանվեց Մօգիլեվի արքեպիսկոպոս, Ռուսաստանի հռոմէական եկեղեցիների միտրօպօլիտ Բօլեսլավ Ցերոնիմոս Կլօպօտօվսկին։—Փետրվարի 10-ին, Պօտօցկայա դերասանուհու Ալէքսանդրեան թատրօնում ծառայելու տասնամեակի առիթով՝ կատարվեց նրա բենեֆիսը՝ Բարձրագոյն ներկայութեամբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն

Հ ի ն գ շ ա բ թ ի, փետրվարի 13-ին,

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

Հայոց Դրամատիկական ընկերութեան խումբը, մասնակցութեամբ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ, կը տայ իր հրաժեշտի վերջին ներկայացումը

I

ԱՆԱՁՆԻՒ ՉԵՆ ԾՆՎՈՒՄ

Դրամա 3 գործ. թարգմ. Օ. Աբէլեանի

II

Դ Ա Լ Ա Լ Ղ Ա Ղ Օ

վօդ. 1 գործ. Փուղինեանի

Մասնակցում է ամբողջ խումբը։

Տեղերի գինը 2 րուբլուց մինչև 30 կոպ.

Տոմսակները կարելի է ստանալ կլուբի շվէյցարի մօտ։ 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ուրբաթ, փետրվարի 14-ին, նշանակված է

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

ընդհանուր կարգով։ 3—3

Աւարտել եմ Ս. Պետերբուրգի

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԸ

և ցանկանում եմ ունենալ մասնաւոր դասեր և պատուէրներ մատչելի գներով։

Вельяминовская, № 12, квартира Саипянца. 7—7

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Թիֆլիսի Հակա-ալկոհօլական ընկերութեան Հայաբարի բաժանմունք

ՄՈՒՐԱՇԿՕՅԻ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

(Թելաւեան փող., անցքը Պետր-Պաւլեան հրապարակից)

Հինգշաբթի, փետրվարի 13-ին,

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՍԻՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տիկ. Զաբէլի, պ. պ. Ամիրան Մանդինեանի և Ամօ-Խարազեանի կը ներկայացնէ

I

Ս Ա Մ Է Լ

Պատմ. ողբ. 4 գործ., հեղ. Ս. Հէքիմեանի։

II

ՕՍԿԱՆ ՊԵՏՐՕՎԻՉԸ ԷՆ ԿԻՆՔՈՒՄԸ

Վօդվիլ 1 գործ. հեղ. Գ. Սունդուկեանցի։

Մասնակցում են.—Տիկ. Զաբէլ, օր. № №. պ. պ. Ամիրան Մանդինեան, Ամօ-Խարազեան, Գրիգորեան, Լաչքարեան, Շիրինեան, Սարեան, Սափարեան, Փիրումեան և ուրիշները։

Սկիզբն է ուղիղ 8 ժամին երեկոյեան

Տոմսակների գները 10-ից մինչև 90 կոպէկ։

1—1 Րէժիսօր Ամօ-Խարազեան

Յով. Արամեանցի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ

Ե. Թ Օ Փ Ճ Ե Ա Ն Ի

կազմած յայտնի մարդկանց կենսագրութ. 6-րդ գրքոյկը

Մ Ե Ծ Ն Ն Ե Ր Ս Է Ս

Գինը 10 կոպ.

Դիմել՝ Петербургъ Ямская 38. Арамянцъ.—Баку, Т-въ „Промегеусь".—Тифлисъ, Сергіевская 8, С. Абраамянцъ. 1—3

Վ ե ն ե տ ի կ ի ց ս տ ա ց վ ե ց

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՎԱԾ

«ՉԳԱՑՄՈՒՆՔ» ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

Խմբ. Գր. Բալասեանի

Գինն է 40 կոպ.

Գլխաւոր պահեստը միմիայն «ԳՈՒՏԵՆԲԵՐԳ» գրախանութում, 1—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, փետրվարի 15-ին, յօգուտ ձրի և էժանագին ճաշարանների ընկերութեան կայանալու է սովորական

Երաժշտական երեկոյթ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ.տ. Ն. Ա. Կուպֆերի, Ե. Ա. Շօյց, Ս. Ա. Բեժանբեկօվայի, Զ., Ե. Ա. Խատիսեանի և պ.պ. Սիմիգալօվի, Բիլշտէյնի, Զմշկեանի, Նալբանդեանի և մանդօլինիստների սիրողների խմբի, պ. Փուղինեանի ղեկավարութեամբ։

Երեկոյթից յետոյ լինելու է ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ «ԴՕՄԻՆՕ». երեկոյթի տոմսակները զօրութիւն ունեն և պարահանդէսի համար։ Երեկոյթի օրը դօմինօ և դիմակներ կարելի է վարձով ստանալ ժողովարանի սենեակում։ Տոմսակները 4—1 րուբլի ծախվում են ընկերութեան նախագահուհի—Աւթանդիլեանի մօտ, Գրիբօէդօվսկայա փողոց տ. 34, 11—3 ցերեկով և 5—8 երեկոյեան, իսկ երեկոյթի օրը ժողովարանի շվէյցարի մօտ։ Դիմակների տոմսակները, այն էլ միայն անուանի, ծախվում են ընկերութեան փոխ-նախագահուհի՝ Վ. Ա. Եւանգուլեանի մօտ—Պասկեվիչի փողոց, տ. Մանթաշեվի և վարչութեան անդամների մօտ, Օ. Ա. Կօվալօվայի—բնակարանը պօլիցմէյստերի, Ե. Ս. Դօլուխանեանի—Գանօվսկայա, տ. Փրիդօնօվի, Ե. Զ. Աւթանդիլեանի — Վելիամինօվսկայա 32, Ե. Ս. Իզմիրեանի—Լերմօնտօվսկայա, սեփական տուն և ընկերութեան գանձապահ՝ Ե. Ա. Տարասիձէ—Ղորղանեան փողոց, սեփական տուն։ Դիմակահանդէսի տոմսակները արժեն 2 րուբլի 10 կոպէկ։ 3—3

ԱՏԱՄԻ ԵՒ ԲԵՐԱՆԻ ԽՈՌՈՉԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԲԺ. Ն. Ա. ԿԱՃԿԱՃԵԱՆ

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ Սերգիեվսկայա փող., տուն Կորգանեանի № 14։ Ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 9—1 ժ.։ Երեկոյեան 5—7 ժամ։ 4—5

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ա. Մ. Խան-Աղեան

Ընդունում է հիւանդներին 9—2 և 4—6 ժ. Երևանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի № 3։ (կ. ե. հ.) 38—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը՝

ԱԲԵՂԵԱՆ Ա., Թլուատ Դաւիթ, ժողովրդական վէպ, Թիֆլիս, 1902 թ. գինն է 30 կոպէկ.

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ Ա., 1) Մայրերը, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 15 կոպ., 2) Խեղճերը, Թիֆլիս 1902 թ. գինն է 1 րուբլի.

ԱՄԻՐՃԱՆԵԱՆ Տ., Ուսեալ պանդուխտ, վանեցոց կեանքից, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 15 կ.

ԵՍԱՅԵԱՆ Զ., Գրքայի առրուկներ, պատկեր, Թիֆլիս 1903 թ. գ. 5 կ.

ԼԻՏՏՕՆ Լ., Պոմպէյի վերջին օրերը, թարգ. անգլ. Յ. Միրզայեանի, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 1 րուբլի 50 կոպէկ.

ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ Ց., Հօրոտ-Մօրոտ, պատկերներ իրական կեանքից, Բ. գիրք, Թիֆլիս 1903 թ. գ. 30 կ., իսկ Ա. գիրքը—30 կ.

ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ Յ. ա. ք., Հայոց եկեղեցու համառօտ պատմութեան դասագիրք, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 35 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (կ. հ. շ.) 2—4

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

Սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն պ.պ. բաժնետէրերի, որ նշանակված է 7% վճարք—այսինքն տասն և եօթ րուբլի յիսուն կոպէկ (17 ր. 50 կ.) ամեն մի փային։ Վճարքն ընդունվելու է մինչև փետրվարի 26-ը, ամենայն օր, ցերեկվայ ժամը 12-ից 2-ը, ընկերութեան գրասենեակում, որը գտնվում է Սերգիեվսկայա փողոցում, Փրիդօնօվի տանը, № 7։
(7-ին, 9-ին և 14-ին) 3—3

„Եղբարք Ծովիանեան եւ Ընկ." Առեւտրական տան գործերի Վարչութիւնը

սրանով պատիւ ունի յայտնելու ի գիտութիւն պարտքատէրերի, որ նրանց պահանջների առաջին հատուցումը, 10%-ի չափ, տեղի կունենայ փետրվարի 17-ից սկսեալ, Վարչութեան Թիֆլիսի գրասենեակում, ամեն օր, բացի տօներից, առաւօտեան ժամը 11-ից մինչև 1-ը։ 2—2

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„Ն Ա Դ Է Ժ Դ Ա"

ծովային, գետային եւ ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան եւ գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . **1,650,000** րուբլի

Պահեստի դրամագլուխը . . . . . **2,664,303** »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանձնումն բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր ծախսեր ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Պահպանութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ստացման տեղերում՝ ապահովագրեալ նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. Ն Ա Ւ Ա Գ Ն Ա Ց Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Րիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում։

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի ասանձին, բացառիկ աբօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. Ա Պ Ա Հ Ո Վ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր։

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագոն-ցիստերնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի մօտ 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրոսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆօն № 108
(ե. ա. կ.) 38—120

Ѳ. Іохимъ и К°.

С.-Петербургъ, Невскій просп., № 3. | Москва, Мясницкая, д. Варвар. Акц. общ.

САМЫЕ БОЛЬШІЕ СКЛАДЫ

фотографическихъ принадлежностей

только что вышли изъ печати:

первое добавленіе къ прейсъ-куранту

О послѣднихъ новостяхъ въ области фотографіи,

а также спеціальный КАТАЛОГЪ

ВОЛШЕБНЫХЪ ФОНАРЕЙ,

которые высылаются каждый за 14 коп. почтовыми марками.

АППАРАТЫ ДЛЯ СНИМАНІЯ И ПРОЕКЦІИ ЖИВОЙ ФОТОГРАФІИ.

ФОНОГРАФЫ ЭДИСОНА И ГРАФОФОНЫ.

Циркуляръ о новостяхъ, а также репертуаръ новыхъ литыхъ фонограммъ Эдисона и нашей новой зарядки высылаются по первому требованію безплатно. 3—3